

رېكمۇت: ٢٠٠٨/٨/٢٧

زمارە:

دەنەيەتلىرى دارايىسى
بۆ / گشت وەزارەتەكان وەرمانگە كاتى نەنجه سەراۋابە وەزارەت
ب / مۇوچە خانەنшиنى

پالپشت بە بىريارى سەرۋەتلىقى ئەنچۈمىنەنی وزيران زمارە / ٢٠٠٨/٦/٢٤ لە ٦٩٤٣ و ئامازە بە ياساي خانەنшиنى يەكىنلىقى فىدرال زمارە (٢٧) ئى سالى / ٢٠٠٦ ئى ھەموارگارا و بۆ دىيارى كردنى مۇوچە خانەنшиنى بىريارماندا بەم شىۋىھە خوارەوە بىت و پىتان رادەگەيەنин كەوا ئەم ياسا و رېنمایىھ تايىبەتە تەنها بە فەرمانبەرانى پله (١) و بەرەخوارەوە : -

يەكەم // دەبىت فەرمانبەر بەپىّى يەكىك لەم حالتانە خوارەوە خانەنшиنى بىرىت : -

أ . لە كاتى تەواوكردىنى تەمەننى (٦٣) شەست و سى سال ، كە تەمەننى ياسايى يە بۆ خانەنшиنى كردن

بەبى رەچاواكردىنى ماودى خزمەتى ئەگەر ھىچ ياسايىكى تر رىڭرنەبىت بۆ ئەو مەبەستە .

ب . ئەگەر لېزىنە پېشىكى فەرمى تايىبەت بىريارى دا كە فەرمانبەر تواناي كاركردىنى نەماوه .

دۇوھم // فەرمانبەر بۆي ھەيە داواي خانەنшиنى بىكەت ئەگەر تەمەننى (٥٠) پەنجا سال و زىاترى تەواو كەرىپەت يان لە (٢٥) بىست و پىنج سال خزمەتى خانەنшиنى كەمتر نەبىت .

سى ھەم // أ . ئەو فەرمانبەرە كە خانەنшиنى دەكىرىت شايىستە مۇوچە خانەنшиنى دەبىت ئەگەر راژە خانەنшиنى لە (١٥) پانزە سال كەمتر نەبىت وە تەمەننى لە (٥٠) پەنجا سال كەمتر نەبىت .

ب . ئەگەر فەرمانبەر لە كاتى خزمەتى وەزىفیدا كۆچى دوايى كرد راژە خانەنшиنى كەمتر دەكىرىت بە (١٥) پانزە سال ئەگەر لەوە كەمتبىت و ماودى ئەزىز كراوهەكە

دەبەخشرىت لە بىرينى راگىراوهكاني خانەنшиنى (التوقيفات التقاعدية) .

ج . راژە خانەنшиنى فەرمانبەر دەگەيەنرىتە (١٥) پانزە سال ئەگەر راژەكە لەوە كەمتبىو و ئەو ماودى كە بۆي ئەزىز دەكىرىت دەبەخشرىت لە لېرىنى بەشى راگىراوهكاني خانەنшиنى (التوقيفات التقاعدية) ئەگەر بە راپورتى پېشىكى بۇو .

أ - مووچهی خانهنشینی فهرمانبهر لەسەر بنهماي ریزدیه کەبوو ئەزىز دەگریت بە بىرى (٪۲,۵) لە تىکرای مووچهی وەزيفى لە خزمەتى خانهنشینى كۆتايى بۇ ھەر سالىكى خزمەت كردنى خانهنشینى لەم حالەتانەي خوارەودا : .

۱- ئەگەر تەمەنی فەرمانبهر لەكاتى خانهنشین كردنىدا لە (٦٠) شەست سال كەمتر نەبو و راژەي خانهنشینى هەبوو لە (٢٥) سال كەمتر نەبىت .

۲- ئەگەر تەمەنی فەرمانبهر لەكاتى خانهنشین كردنىدا لە (٥٥) پەنجا و پىنج سال كەمتر نەبىت و راژەي خانهنشینى لە (٣٠) سى سال كەمتر نەبىت .

۳- ئەگەر فەرمانبهر بە راپورتى ليئنەي پزىشکى تايىبەت خانهنشین بکرىت .
۴- ئەگەر فەرمانبهر لەكاتى خزمەتدا كۆچى دوايى بكت .

۵- ئەگەر تەمەنی كارمەندانى هىزەكانى سەربازى و هىزەكانى ئاسايىش لە بەروارى خانهنشين كردنىاندا لە (٥٠) پەنجا سال كەمتر نەبىت لە بوارى (سەربازى و هىزەكانى ئاسايىش دا) .

ب - ئەزىز كەملىقى فەرمانبهر لەسەر بنهماي ریزدیه کەبوو دەبىت بە بىرى (٪۲) لە تىکرای مووچەي وەزيفى بۇ ھەر سالىكى خزمەت بۇ ئەو حالەتانەي كە لە بىرگەكانى سەرەتە ئامازەي بۇ نەكراوه .

ج - مەبەست لە ئەزىز كەملىقى تىكراي مووچەي وەزيفى فەرمانبهر لە كاتى ديارى كردنى مووچەي خانهنشينىدا ئەمانەي خوارەودىيە : .

۱- دوايىن مووچە كە فەرمانبهر وەريگرتۇوە لە راژەي خانهنشینى ئەگەر بەروارى دەست لەكار ھەلگرتنى لە راژە بکەۋىتە پېش سالى / ٢٠٠٨ .

۲- تىكراي مووچە فەرمانبهر لە (١٢) مانگى دوايىن لە راژەي خانهنشینى فەرمانبهر ئەگەر ھاتتوو بەروارى دەست لەكار ھەلگرتنى لە راژە پېش سالى / ٢٠١٠ بىت .

۳- تىكراي مووچە (١٢) دوانزە مانگ بۇ ھەر سالىكى راژەي فەرمانبهر لە سەرتايى سالى (٢٠١٠) دوه دەخرىتە سەرتايى مووچە فەرمانبهر كە لە خالى (٢) ئى سەرەتە ديارى كراوه ، بە مەرجىيە يەكسان بکرىت لەگەلن ریزە زىادكراوى تىكراي مووچە .

۴- ئەو راژەو مووچانە لەبەرچاۋ ناگىرىن ئەگەر ھاتتوو لە مووچە تەواو كەمتر بىت بۇ مەبەستى ئەزىز كەملىقى تىكراي مووچەي فەرمانبهران .

۱- مووچەي خانهنشينى خەرج ناكرىت بۇ خانهنشينكراو ئەگەر تەمەنی (٥٠) پەنجا سالى تەواو نەكربىت وە لە ھىچ حالەتىكدا مووچەي خانهنشينى خەرج ناكرىت بۇ ئەو ماوهىيە پېش بەروارى تەواو كردنى تەمەنی (٥٠) پەنجا سالى .

۲- ئەگەر هاتوو فەرمانبەری (مستقیل) بە رەزامەندى ئاسایى ، يان خانەنشینىنراو كۆچى دوايى كرد دواي دابرانى لە راژە و راژە خانەنشینى لە (15) پانزه سال كەمتر نەبىت مۇوچە خانەنشینى خەرج دەكىت بۇ شايىستەبوودكانى لە بەروارى كۆچى دوايى كردىيەوە ئەگەر پىش تەواو كردىنى تەمەنلىرى (50) سالى بۇو .

۳- ئەوانەي كە خانەنشین كراون بە ھۆكارى تەندروستى و ھەرودها خانەنشین كراوهكان لە ماوەي (2006/1/17) تا دەرچۈونى ياساى خانەنشینى ژمارە / 27 ئى 2006 / سالى ئەحەموار كراو بەدەردهكىن لە ئەحکامى خالى (1) ئى سەرەوە و مۇوچە خانەنشينيان بەپى ئى ياساکە بۇ خەرج دەكىت .

شەشەم // ماوەي راژە كە لە (6) شەش مانگ كەمتر نەبىت بە سالى تەواو ئەڭمار دەكىت بۇ مەبەستەكانى ئەڭماركىدنى مۇوچە خانەنشینى ، و ئەگەر هاتوو لە (6) شەش مانگ كەمتر بىت پشت گوئى دەخريت و لە ھەموو حالتىكدا تەواوكەرى سال ئەڭمار ناكىت بۇ مەبەستەكانى شايىستەبوونى مۇوچە خانەنشینى .

حەفتەم // نابىت مۇوچە خانەنشینى لە رېژە (80%) ئى دوايىن مۇوچەيە وەزىفى كە فەرمانبەر وەريگرتۇوە زىاتر بىت .

ھەشەم // نابىت مۇوچە خانەنشینى فەرمانبەر كە حۆكمەكانى ياساى ناوبراو لەسەرەوە دەيگىرىتەوە لە (100 000) سەد و پەنجاھەزار دینار كەمتر بىت .

نۆھەم // مۇوچە خانەنشينراو لە (2006/1/17) دوه بەپى ئى حۆكمەكانى بېرىگەكانى سەرەوە ئەڭمار دەكىت بە مەرجىك لەو مۇوچەيە كەمتر نەبىت كە پىش دەرچۈونى ئەم ھەمواركىدنه وەريگرتۇوە .

دەپەم // ۱- پاداشتى خانەنشینى بۇ ئەو فەرمانبەرانەي كە خانەنشین دەكىن خەرج دەكىت كە راژەكانيان لە (15) سال كەمترە .

۲- پاداشتى خانەنشینى ئامازە بۇ كراوى خالى (1) ئەم بېرىگەيە ئەڭمار دەكىت بەم شىوه يە : -

ژمارەي تەواوى مانگەكانى خزمەت × (14%) ئى تىكراي مۇوچە فەرمانبەر لە ماوەي راژەكەي دا = بېرى پاداشتى شايىستە .

يانزەھەم // خانەنشینى خىزان :

۱- ئەگەر فەرمانبەر بە ھەر ھۆيەك كۆچى دوايى بکات لە كاتى راژەدا ، راژە (15) پانزه سال بۇ مەبەستى خانەنشینى بۇ ئەڭمار دەكىت ئەگەر راژەكەي لەو ماوەيەش كەمتر بىت .

۲- ئەگەر فەرمابىھەر يان فەرمابىھەرى خانەنشىن كراو كۆچى دوايى بکات بۇ وەچەكانى (خلىفە) ھەيە ئەوانەمى كە شايىستەمى مۇوچەمى خانەنشىنин داواى تەرخانىرىنى مافەكانى خانەنشىنى شايىستەمى فەرمابىھەر يان خانەنشىن كراوى كۆچ كردوو بىكەن لە بەروارى مردىيەوە بەپىّى ياساى ناوبراو .

// دوازىھەم

۱- ميراتىگەكانى كۆچكىردوو كە شايىستەمى مۇوچەمى خانەنشىنин : .

أ- ڙن يان ڙنهكان .

ب- كور

ج- كچ

د- دايىك

ه- باوك

و- خوشك و برا ئەگەر كۆچكىردوو سەلت بىت و باوك و دايىكى پىش خۆى مردىن .

۲- ميراتىگەشىاوى وەرنەگىرىت يان ئىش و كارى نەبىت لە كەرتى تايىبەت بەم مەرجانەى خوارەوە : .

أ- كور يان كچ يان برا يان خوشك كە ناكام بن و تەممەن يان لە (١٨) سال كەمتر بىت يان تەممەن (٢٢) سال بىت و بەرددوام بىت لەسەر خويىندى ئامادەيى يان ئەوانەى تەممەن يان (٢٦) سالە بەرددوامن لەسەر خويىندى زانكۇ و پەيمانگا بالاكان .

ب- (ڙن يان كچ يان خوشك) لە ئەستۆي پىياو دانەبن يان ھاوسەريان نەبىت .

ج- (مېرىد و باوك) ئەگەر بى دەرامەت و پەككەوتەي تەواو و ھەمېشەيى بن لەكار بەپىّى راپۇرتى لىيىنەي پزىشىكى لە بەروارى كۆچى دوايى بەخىوکەرهەكانيان كە داواى مۇوچەمى خانەنشىنى خىزاندارى لەسەر دەكەن و ھەروەها ئەوانەى تەممەن (٦٣) شەست و سى سالىيان تەواو كردووە بە پەك كەوتە دادەنرین .

د- (دايىك) ئەگەر هىچ داھاتىيىكى تايىبەتى نەبىت .

ه- (كچ يان خوشك) ئەگەر هىچ بەخىوکەرييىكى شەرعيان نەبىت .

۳- خەرج كردنى خانەنشىنى ميراتىگەر بەرددوام دەبىت بۇ كور و كچ دواي تەواو بۇونى كاتى بىرىنى مۇوچەمى خانەنشىنى بەم شىۋەھەي خوارەوە : .

أ- بۇ (كور) ئەگەر بەخىوکەرى ياسايان نەبىت و پەككەوتەبىن پەككەوتەي تەواو و ھەمېشەيى لەكار بەپىّى راپۇرتى پزىشىكى و بە مەرجىيەك دواي پىنج سال پشكنىنيان بۇ بىرىتەوە لەلایەن لىيىنەي پزىشىكى يەوە و مۇوچەمى خانەنشىنىيەكەي دەبىدرىيەت ئەگەر داھاتىيىكى تايىبەتى دەست كەوت ، و پەككەوتەن كارى پى ناكرىت دواي تەممەن (٥٠) سالى بۇ مەبەستى شايىستە بۇونى بە مۇوچەمى خانەنشىنى خىزان .

ب - بۇ (كىچ) ئەگەر شوووى نەكىرىدىت و داھاتى تايىبەتى يان بەخىوکەرى ياساىي نەبىت ، بە مەرجىئ بارى كۆمەلایەتى و دارايى ھەلبسەنگىنرىتەوە لە كاتى گەيشتنى بە تەمەنلىقى (٤٥) سالى و تەمەنلىقى (٤٥) سالى .

م م Wooچه‌ی خانه‌نشینی ده‌پردریت (ژن یا کج یا خوشک) له کاتی دامه‌زراندنیان یان ئه‌گهر بوو به خاوه‌نی داهاتیکی تایبه‌تی یان له کاتی شووکردنیان و ئه‌و مووچه‌یه ده‌گهریته‌وه بؤ (ژن یان کج) له کاتی جیابونه‌وه (طلاق) یان بیوه ژنبونیاندا به ره‌چاوکردنی هه‌بوونی مه‌رجه‌کانی شایسته‌بوون که له خاله‌کانی سه‌رهوه ئاماژه‌ی بؤ گراوه .

سیانزه هم // مووچه‌ی خانه‌نشینی خیزان دهبردیت له شایسته‌بوو له کاتی دامه‌زراندنی له ودزیفه‌یه‌کی خانه‌نشینی نه‌گهر شایسته‌ی مووچه‌ی خانه‌نشینی بیت له سه‌ر ئه‌و ودزیفه‌یه يان شایسته نه‌بیت.

چواردهمه // شایستهبوو بؤى نيه زیاتر له يەك بەشى خانەنشىنى وەربىگىت و ئەگەر شایستەزىاتر بوو له زیاتر له بەخىوکەرىڭ بؤى هەيە كە بېرە زىادەكە ھەلبىزىرىت و تەنها بۇ يەك جار ، جگە لە (ناكام) كە بەدەردەكىرىت لەوە و شایستەي بەشى خانەنشىنى يە لە دايىك و باوکىيەوە .

۱. له کاتی کوچ کردنی فه رمانبه ر یان خانه نشین کراو مو و چهی خانه نشینی دابه ش ددکریت به سه ر شایسته بwoo هکانی له به حیم او هکانیان و به ریزه هی (۶۰٪) ئه گهر يه ک شایسته بwoo هه بwoo، و به ریزه هی (۷۵٪) ئه گهر دوان بwoo ن و به يه کسانی دابه ش ددکریت به سه ریاندا ، و به ریزه هی (۱۰۰٪) ئه گهر سیان یان زیاتر بwoo ن و به يه کسانی دابه ش ددکریت به سه ریاندا .

۲- موجه‌ی خانه‌نشینی شایسته بوان له به جیماوه‌کان سه‌ر له نوی به‌پی‌ی ریزه‌کانی خالی (۱) ئەم
برگه‌یه دابه‌ش دهکریت‌وه ئەگهر موجه‌ی خانه‌نشینی خیزانی يه‌کیکان بېپدریت به مه‌رجیك
کۆی موجه‌ی خانه‌نشینی خیزانی خانه‌واده له (۱۳۰ ۰۰۰) سه‌د و سى هه‌زار دینار كەمتر نه‌بیت
ئەگهر يەك شایسته‌ش بېننیت‌وه .

۳- ئەگەر يەكىك لە بەجيماوهكانى خانەنشىن بۇو خانەنىڭراوبۇو لەو كاتەدا بۆيى هەيء و بۆ يەك جار هەلبازىدىن بىكەت لە نىوان مۇوچەي خانەنشىنى يەكەي خۆي يان وەرگىتنى مۇوچەي خانەنشىنى خىزانى كەزياڭىر بىت و شايىستەيەتى بەپىي برگەكانى ياساى ناوبراو لەسەردەوە .

شاژههم // حۆکمە جۆراوجۆرە کان :

١. نابیت تنازل لە مافی خانەنشینی بکریت بۆ کەسیک يان لایهنىك و هەر تنازلىك بەو شىوه يە پوچەن دەگریتەوە و کارى پى ناگریت .
٢. مووجەی خانەنشینی و پاداشتى خانەنشینی دەستى بە سەردا ناگریت لە ئەنجامى كەنگە بوونى قەرز بەسەر ئەستۆي خانەنشینەوە تەنها لە يەك لەم حالەتانەي خوارەوە : .
 - أ - بە هوئى نەفەقەي شرعى .
 - ب - ئەگەر قەرزەكە تايىبەت بۇو بە گەنجىنەي حۆكمەت .
٣. نابیت زیاتر لە رېژەي (%) ۵۰ مەنچە خانەنشینی يان پاداشتى خانەنشینی دەستى بەسەردا بگریت بە هەر هوئىك بىت .
٤. خانەنشین دواي وەرگرتى خانەنشینى هىچ مافى ئەوەي نى يە راژە خانەنشين بخاتە سەر خزمەتەكەي و مافەكەي دەفەوتىت ، تەنها ئەگەر دووبارە دابەزرىتەوە لە يەكىك لە فەرمانگەكانى حۆكمەت .
٥. ئەو فەرمانبەرەي كە دادەمەزريت يان دووبارە دادەمەزريتەوە ئەگەر هەر راژەيەكى كۆنی پىش دەرچۈونى ئەم ياسايىھ يان بۆ ئەزىزلىك دەبىت بۆ سەر وەزىفەكەي ، دەبىت بەپى ئەحکامەكانى ئەم ياسايىھ و لەسەر بىنەماي مووجەكەي لەكتى دامەزراندىدا لېرىنى خانەنشینى (توقىفات تقاعدىيە) لى وەرگىریت بۆ ئەو ماودىيە .
٦. أ - مووجەي ئەو خانەنشىنانەي كە پىش دەرچۈونى ئەم ياسايىھ دىيارى كراوهەمەزىزەوە كەنگە دەبىت كە لە خشتهي ھاۋپىچى ئەم رېنمايىيە ھاتووە لە بەروارى ۲۰۰۸/۱/۱ ھوە بەبى دەست كارى كردن لە مافە وەرگىراؤەكانى پىشۇوپىان .
- ب - مووجەي خانەنشىنان ئەزىزلىك دەگریت بۆ ئەوانەي كە ئەم ياسايىھ دەيانگەریتەوە واتا ئەوانەي كە لە بەروارى ۲۰۰۶/۱/۱ ھوە خانەنشين كراون لەسەر بىنەماي مووجەي وەزىفى ھەموار كراو لە ۲۰۰۷/۱/۱ ھوە و جياوازىيەكانى خەرج دەگریت لە بەروارى ۲۰۰۸/۱/۱ ھوە .
٧. رېژەي (%) لە مووجەي فەرمانبەر دەبىدرىت بۆ راگىراوەكانى خانەنشینى بۆ ماوهى راژە خانەنشینى .
٨. بۆ ئەزىزلىك دەگریت بەو بەرپارانەي كە تايىبەتە بە ئەزىزلىك دەيانگەرەكانى خانەنشینى پاش بېرىنى راگىراوەكانى خانەنشینى بە رېژەي (%) بە پى ئەو مووجە يەكە وەرى دەگریت لەكتى داواگردنىدا بۆ ئەزىزلىك دەگریت لە ئەرەپە .
٩. مافەكانى خانەنشینى خانەنشىن كراو يان شايىستەبوو كە مەرجەكانى شايىستەبوونى لە دەست نەدابىت نافەوتى ئەگەر نەمردېت لەگەن رەچاوگردنى ئەحکامى ياساي خانەنشینى ھاتوو لە سەرەوە .

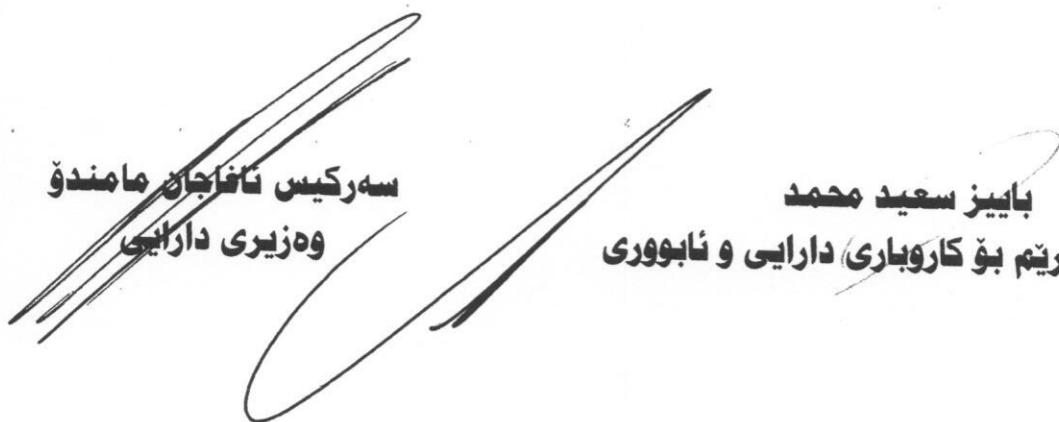
۱۰- ئەگەر ھاتوو خانەنشىن ياخود بريكارەكەي دواي سالىئەك لە دەستت ھەلگرتى لە وەزيفە بە ھۆى خانەنشىپىرىدىنى مۇوچەي خانەنشىنى ئەنچەكۈتىپ بىت ئەو كات مۇوچەي خانەنشىنى بۇ خەرج دەكىرىت لە بەروازى داواكىرىدىنى جىڭە لە حالەتى ھەبۇونى پاساوىكى ياسايى و ناكام و ئەوانەي لە حوكىمى ئەواندان بە دەردەكىرىن واتە لە بەروارى شايىستە بۇونىيانەوە بۇيان خەرج دەكىرىت .

۱۱- ئەم ياسايىه لە بەروارى ۲۰۰۸/۸/۱ دوه جى بەجى دەكىرىت و راستكىردنەوە مۇوچە دەكىرىت بۇ خانەنشىنەكان ، و ئەوانەي مۇوچەكانيان دادەبەزىت بەپى ئى بېرىگەكانى ئەم ياسايىه و لە ئەنجام دا پارەيان دەكەۋىتە ئەستو دەبەخشىرىن لە گىرانەوە ئەو پارەيە تاكو ۲۰۰۸/۷/۳۱ ، و ئەوانەي كە شايىستە جىاوازى دەبن بۇيان خەرج دەكىرىت بە يەك جار لە ۲۰۰۸/۱/۱ تاكو ۲۰۰۸/۷/۳۱ .

۱۲- تکايىه لە كاتى ھەبۇونى ھەر راپرسى و نادىيارىيەك لە بېرىگەكانى ئەم رېنمايمان نۇوسراؤەكانستان ئاراستەي وەزارەتمان - بەرىيەبەرايەتى گشتى دارايى / ديراسات و لىكۆلىنەوە بىكەن بە مەبەستى ھاوكارى كردىنستان وجوڭ بەجى كەردىنى كارى پىويىست بە ھەماھەنگى كردىن لەگەل بەرىيەبەرايەتى گشتى خانەنشىنەوە .

۱۳- كار بە هىچ بېرىارو رېنمايمانلىكى پىشۇو ناكىرىت و بېرىگەكانى ئەم رېنمايمان بە تەواوى جى بەجى دەكىرىت.. بۇ كار پى كەردىن ... لەگەل رىزدا .

هاۋىچىج /
خشتە .

باييز سعيد محمد
وهزيري هەريم بۇ كاروباري دارايى و ئابورى

- سەرۋەتكەنلىكى ئەنچومەنى وەزىران / سەرۋەتكەنلىكى دیوان / فەك كارگىرى و دارايى /
بۇ زانىن .. لەگەل رىزدا .

- وەزارەتى هەريم بۇ كاروباري دارايى / ئامازە بە كۆبۈونەوە كانى ليژنەي ھاوبەش بۇ ئاگاداريتان ... لەگەل رىزدا .

- دیوانى چاودىرى دارايى هەريمى كوردستان / بۇ زانىن .. لەگەل رىزدا .

- بەرىيەبەرايەتى يە گشتىيەكانى سەر بەم وەزارەتە / بۇ گشتاندى .. تکايىه .

- بەرىيەبەرايەتى گشتى خانەنشىن / بۇ ئاگاداريتان و كارى پىويىست .. تکايىه .

- بەرىيەبەرايەتى گەنجىنەي () بۇ زانىن و كارى پىويىست .. تکايىه .

- خەرجىيەكان / چاودىرى و پېشىنەن دارايى / خۆيەتى / ژمیرىيارى / مىلاكتا .

- ژمیرىكارى / ديراسات و لىكۆلىنەوە .

- دۆسىيە سوراوا .